

The background of the entire page is a light gray, semi-transparent pattern of Serbian medieval wall paintings. The pattern consists of various geometric and organic shapes, including circles, triangles, and stylized floral motifs, arranged in a complex, interlocking manner.

Full of Grace

Representations of Mother of God
in Serbian Medieval Wall Painting

Благодатна

Представе Богородице у српском
средњовековном живопису

БЛАГО
BLAGO Fund
2021.

Contents

Bishop Grigorije Durić

Foreword

Bishop Maxim Vasiljević

The Mother of God—the Icon of a Supreme Freedom

Ivana Lemcool

Representations of the Mother of God in Serbian Medieval Wall Painting

Index

Садржај

Епископ Григорије Дурић

Предговор

Епископ Максим Васиљевић

Богородица — икона врхунске слободе

Ивана Лемкул

Представе Богородице у српском зидном сликарству средњег века

Индекс

The Mother of God —the Icon of a Supreme Freedom

*The Theotokos in Orthodox
Theology and Devotion*

Bishop Maxim Vasiljević

Богородица — икона врхунске слободе

*Мајка Божија у њравославној
ѡеолоѡији и ѡобожностѡи*

Епископ Максим Васиљевић

*It is with justice and truth that we call
holy Mary the Mother of God;
for this name embraces the whole mystery
of the Economy of salvation.*

St. John Damascene

*Правилно и истиниѡо ми
свеѡу Марију називамо Боѡородицом;
јер ѡо име сачињава сву
ѡајну домосѡроја сѡасења*

Свети Јован Дамаскин

In the history of the Bible and the life of the Church, there is a historical example that represents the most extraordinary way of accepting God's will, affirming human freedom, and reversing the course of humankind. This is the example of the Holy Virgin Mary, a young Hebrew woman and—the Mother of God. In this person's life and behavior, the Church has seen the expression of multiple gifts of the Holy Spirit and the most excellent form of human self-transcendence and ecstatic love.

Looking from the outside, she was an unknown Jewish teenager who lived a pure life in Nazareth, a historic city of Lower Galilee, two thousand years ago. However, her way of life had a deeper meaning, and, in her attitude, a more profound reality and a hidden truth were uncovered. Suddenly, in

У историји Библије и животу Цркве постоји историјски пример који представља најузвишенији начин прихватања Божије воље, потврђивања људске слободе и преокретања курса човечанства. То је пример Свете Девице Марије, младе Јеврејке и – Мајке Божије. У животу и етосу ове личности Црква је видела израз вишеструких дарова Светога Духа и најизврснијег облика људског самонадилажења и екстатичне љубави.

Споља гледано, она је била непозната јеврејска тинејџерка која је пре две хиљаде година живела чистим животом у Назарету, историјском граду Доње Галилеје. Међутим, њен начин живота имао је дубље значење и, у њеном ставу, откривена је дубља стварност и скривена истина. Наједном, у Палестини, у пр-

Žiča, the Mother of God
with Infant Christ,
1309-1313
Жича, Богородица
са малим Христом,
1309-1313.

Representations of the Mother of God in Serbian Medieval Wall Painting

Ivana Lemcool,
Art Historian

Представе Богородице у српском средњовековном зидном сликарству

др Ивана Лемкул,
историчар уметности

As in the entire Eastern Christianity, the Mother of God was highly revered in Serbian lands during the Middle Ages. In addition to written sources that testify to the extent of the prominence of her cult in the Serbian cultural milieu, even more insights could be gained through the works of visual culture produced in this period and territory. Monumental painting, like the monuments they adorned, being among the greatest achievements and most ambitious endeavors of their patrons as well as the artists that made them, provides particularly valuable evidence for the understanding of the role of Theotokos in the religious life, as well as in the piety of the faithful. Importance accorded to her in hymnography and liturgical literature of the time was reflected in the iconographic programs of Serbian churches, both in terms of the quantity of her representations and their placements. Images of the Theotokos were given prominent positions within the decoration of sacred spaces, occupying their visually and symbolically most conspicuous parts. Thus, great attention was given to their execution and some of the extant depictions of the Virgin in Serbian wall painting of the Middle Ages can truly be counted among the finest achievements

Као и на читавом подручју источног хришћанства, Богородица је изразито поштована и у српским земљама средњег века. Поред писаних извора, који сведоче у којој мери је њен култ био изражен у српској културној средини тог доба, још непосредније увиде о томе можемо стећи кроз дела визуелне културе овог подручја и времена. Монументално сликарство, као и споменици које су украшавали, будући да представљају неке од највећих доемата и најамбициознијих подухвата, како својих наручилаца тако и уметника заслужних за њихов настанак, пружају нарочито драгоцене доказе за разумевање места које је Богомајка заузимала у литургијском животу, али и осећањима верних. Значај који јој је придаван у химографској и богослужбеној књижевности тог доба, нашао је одраз и у иконографским програмима цркава – како у погледу броја њених представа, тако и места приказивања. Ликови Богородице насликани су на визуелно најистакнутијим и симболички најважнијим деловима декорације сакралних простора. Стога је велика пажња била посвећена њиховој обради и неки од сачуваних приказа Деве Марије могу се убројати међу највећа достигнућа српске и

Patriarchate of Peć,
the Church of the
Mother of God
Hodegetria, the
Nativity of Christ,
1335-1337

Пећка патријаршија,
Црква Богородице
Одигитрије, Рођење
Христово, 1335-1337.

Studenica, the Church of the Mother of God, Crucifixion, detail: the Mother of God, 1208/9
Студеница, Богородичина црква, Распеће, детаљ: Богородица, 1208/9.

Prizren, the Church of
The Mother of God Ljeviška,
the Mother of God Eleousa
and "Christ the Nourisher
of our Life", c. 1220-1240

Призрен, Црква Богородице
Љевишке, Богородица Елеуса
са Христом „Хранитељем”,
око 1220-1240.

Dečani, the Mother
of God, 1339-1347
Дечани, Богородица,
1339-1347.

Blago Fund

Фонд Благо

For over 20 years, the BLAGO Fund (Blago) has been dedicated to preserving and promoting the Serbian cultural heritage. Gathering enthusiasts and experts from the fields of art history, and photography, and internet technologies, this non-profit organization has mostly been devoted to digitally documenting Serbian medieval monuments and creating an online database of photographs, videos, and virtual tours of their interiors and surroundings. All images and recordings made by the Blago team are readily available on their website, enabling the worldwide audience to learn about the most renowned churches and monasteries built on the Serbian lands during the Middle Ages and to acquaint itself with the works of art preserved within them. To that end, the latest technologies have been employed to showcase the achievements of masons, painters, and artisans responsible for these architectural endeavors, their decoration, and the treasures they contain.

The frescoes decorating the interiors of Serbian churches are of particular value as they represent some of the most complete and well-preserved programs of wall painting in medieval Orthodox Christian art. In terms of both iconography and style, they rely on Byzantine tradition to great extent; some of them are known to have been painted by Greek artists, and in some cases, it has been determined that the patrons or the painters they employed were familiar with the works produced in some of the major artistic cen-

Preko 20 godina Fond БЛАГО посвећен је очувању и промовисању српске културне баштине. Окупљајући ентузијасте и стручњаке из области историје уметности, фотографије и интернет технологија, ова непрофитна организација је посвећена дигиталном документовању српских средњовековних споменика и стварању мрежне базе података са фотографијама, видео записима и виртуелним обиласцима њихових ентеријера и околине. Све слике и снимци које је направила екипа Фонда БЛАГО доступни су на њиховој веб-страници, омогућавајући светској јавности да сазна о најпознатијим црквама и манастирима изграђеним на српским земљама током средњег века и да се упозна са уметничким делима која су сачувана у њима. С тим циљем су коришћене најновије технологије да би се приказала достигнућа зидара, сликара и занатлија заслужних за ове грађевинске подухвате, њихову декорацију и благо које садрже.

Фреске које украшавају унутрашњост српских цркава су од посебне вредности јер представљају неке од најцеловитијих и најбоље очуваних програма зидног сликарства у средњовековној православној хришћанској уметности. И у погледу иконографије и стила, оне се у великој мери ослањају на византијску традицију; познато је да су неке од њих сликали грчки уметници, а у неким случајевима је утврђено да су покровитељи или сликари које су запошљавали били упознати са делима произведеним у